

Cerkáriová dermatitida (dg. B65.3, dle MKN-10) – základní informace o onemocnění

Cerkáriová dermatitida je parazitární onemocnění způsobené larvami (cerkáriemi) savčích nebo ptačích schistosom (krevniček) náležejících mezi motolice (obr. 1A). Projevuje se jako svědivá vyrážka, která se objevuje typicky po koupání v přírodních vodách.

Výskyt: Cerkáriová dermatitida (anglicky swimmer's itch) se vyskytuje po celém světě. Nakazit se lze jak ve sladkých, tak slaných vodách. V oblastech mírného pásma je výskyt nejčastější v teplých letních měsících během koupací sezóny.

Výskyt v ČR: V České republice (ČR) se lze cercáriovou dermatitidou nakazit při koupání (či jiných aktivitách souvisejících s vodou) zejména ve stojatých přírodních vodních plochách (například rybníky). Mezi lety 2018–2025 bylo do informačního systému infekčních nemocí (ISIN) vykázáno celkem 110 případů cercáriové dermatitidy. Vzhledem k projevům a míře obtíží však nepochybně zůstává část případů nerozpoznaná a nenahlášená. Skutečný počet případů tak bude výrazně vyšší, než udávají oficiální statistiky.

Příznaky a symptomy: Cerkáriová dermatitida se projevuje jako svědivá vyrážka (obr. 1B), v některých případech doprovázená zvýšenou teplotou, únavou či zvětšením mízních uzlin. Po infekci nejprve dojde ke zčervenání kůže v místě průniku cercárií a tvorbě papul („pupínků“). Po několika dnech se tvoří puchýřky. Po prasknutí puchýřků dochází k postupnému hojení. Intenzivní svědění trvá několik dní až týden, vymizení projevů a celkové vyhojení vyrážky může trvat i více než 14 dní. Intenzita příznaků závisí na množství cercárií, které pronikly do kůže a na imunitním stavu jedince. Intenzivnější průběh bývá u masivněji zasažených lidí, a u osob které se s nákazou již setkaly v minulosti (tzv. reinfekce).

Obr. 1: A: Cerkárie ptačí schistosomy. B: Cerkáriová dermatitida na předloktí. Zdroj: cerkarie.cz. Autor: Jana Bulantová.

Inkubační doba: Inkubační doba se může lišit v závislosti na imunitní odpovědi hostitele. Všeobecně se první příznaky objevují přibližně za 1 hodinu po kontaktu s vodou obsahující cercárie, s dalším rozvojem vyrážky během následujících hodin či dní co do intenzity, avšak beze změn v četnosti pupínků.

Původce: Cerkáriová dermatitida je parazitární onemocnění způsobené larvami (cerkáriemi) především ptačích, v menší míře savčích schistosom (krevniček) ze skupiny motolic (obr. 1A).

V ČR jsou nejčastějšími původci cercáriové dermatitidy ptačí schistosomy rodu *Trichobilharzia*.

Zdroj: Zdrojem onemocnění jsou cercárie – larvální stádia schistosom (obr. 3, bod 4) přítomné ve vodě (sladká i slaná v závislosti na druhu původce). Cercárie do vody uvolňují nakažení vodní plži (obr. 3, bod 3), v ČR nejčastěji plovatky (*Lymnaea* spp.; obr. 2A), uchatky (*Radix* spp.; obr. 2B), nebo kružníci (*Gyraulus* spp.; obr. 2C)

Obr. 2: Mezihostitelští plži. A: Plovatka bahenní B: Uchatka nadmutá; C: Drobný plž rodu *Gyraulus*.
Autor: Jana Bulantová. Zdroj: cerkarie.cz.

Přenos: Lidé se nakazí kontaktem s vodou, ve které se nachází cercárie uvolňované z vodních plžů. Cercárie se snaží vyhledat definitivní hostitele, např. vodní ptáky, a proniknout do nich, aby mohly dokončit svůj vývoj (viz obr. 3). Cercárie ale mohou proniknout i do lidské kůže. Člověk je však hostitelem náhodným, larvy v něm nemohou dlouhodobě přežít a po určité době hynou v závislosti na imunitě konkrétního jedince. Napadeny jsou jen ty části těla, které byly ponořené pod vodní hladinu, nejvíce zasažené bývají partie v blízkosti hladiny. V podmínkách mírného pásma, tedy i v ČR, dochází k přenosu zejména v období léta, kdy je pobyt lidí v přírodních vodách nejčastější. Rizikové jsou především mělké vody u břehu. Rizikovější mohou být také nově revitalizované vodní plochy, ve kterých ještě není ustanovena ekologická rovnováha.

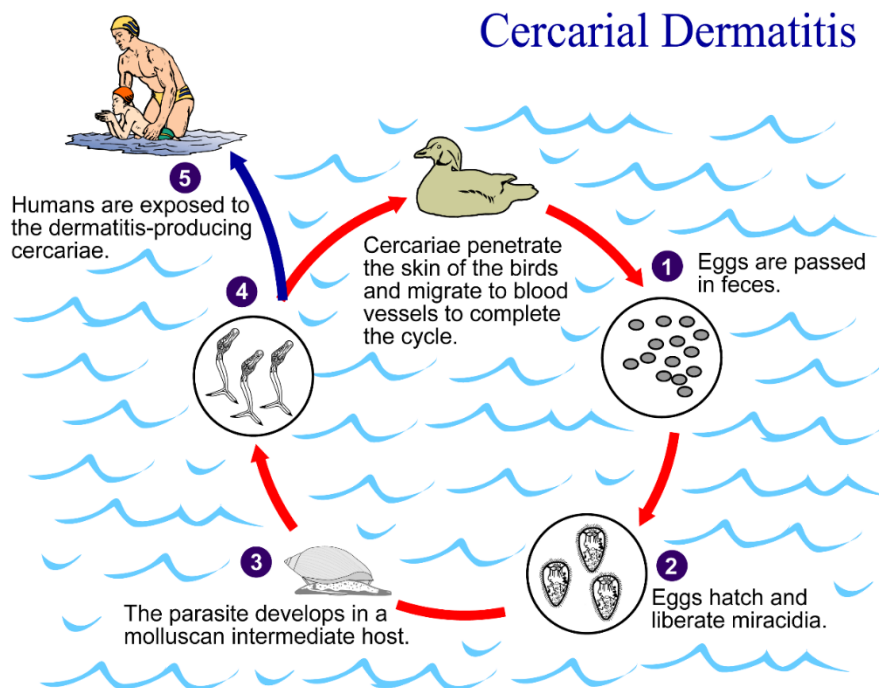
Prevence: Preventivní přístup k monitorování výskytu původců cercáriové dermatitidy je od roku 2021 součástí legislativy pro přírodní koupací vody. Zahrnuje předsezónní identifikaci rizikových koupacích vod, na nichž je prováděn během koupací sezóny monitoring, a to zejména na základě podezření/hlášení/potvrzení cercáriové dermatitidy v předchozích letech. Preventivní přístup je však účinný jen v některých případech. Navíc se lidé častou koupou i ve vodách, kde se kvalita vody vůbec nesleduje.

Rozpoznat přítomnost původců cercáriové dermatitidy ve vodě pouhým okem nelze. Je sice možné se vyhnout místům, kde je možné napadení cercáriemi předpokládat s vyšší pravděpodobností (např. vody s větším množstvím mezihostitelských plžů, obr. 2, mělké vody v blízkosti vodních rostlin), ale ani to není vždy účinné. I když problém s výskytem původců cercáriové dermatitidy má jen malá část vod, jistou míru rizika při koupání v přírodě je vždy nutné přijmout. Osprchování po koupání má z hlediska prevence cercáriové dermatitidy jen velmi omezený efekt.

Hodnocení kvality koupacích vod lze zjistit na portále www.koupacivody.cz nebo na internetových stránkách místně příslušné krajské hygienické stanice.

Podezření na výskyt původců cercariové dermatitidy v koupacích vodách lze hlásit na stránkách Státního zdravotního ústavu v dotazníku “[Zdravotní problémy vzniklé v důsledku koupání nebo kontaktu s koupací vodou](#)” či na příslušnou hygienickou stanicí.

Prevence výskytu cercariové dermatitidy spočívá například v likvidaci mezihostitelských plžů (sběr, mechanické odstranění vodními kombajny spolu s vegetací, biologický boj), likvidaci vodní vegetace (zdroj potravy a úkrytu před predátory), periodické vypouštění rybníků, nasazení predátorů vodních plžů či snížení atraktivity vodní plochy pro vodní ptáky, zejména hnízdící páry.

Obr. 3: Životní cyklus ptačích schistosom. Člověk (bod 5) v cyklu figuruje jako náhodný hostitel a parazit v něm nedospívá, ale hyne. Definitivní hostitel (například kachna) vylučuje společně s výkaly vajíčka schistosom (bod 1). Z vajec se líhnou larvální stádia miracidia (bod 2), která infikují mezihostitele – vodní plže (bod 3). Z plžů se následně do vody uvolňují cercárie (bod 4), které mohou infikovat lidi koupající se ve vodě (bod 5). Zdroj: CDC/Alexander J. da Silva, PhD; Melanie Moser, 2001. <https://phil.cdc.gov/Details.aspx?pid=3383>

Zdroj informací:

- Webové stránky o cercariové dermatitidě. Dostupné z www.cerkarie.cz
- Swimmer's Itch (Cercarial Dermatitis). CDC. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/swimmers-itch/about/index.html>
- Cercarial Dermatitis. CDC. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/dpdx/cercarialdermatitis/index.html>
- Tisková zpráva SZÚ 2023. Dostupné z: <https://szu.gov.cz/aktuality/mate-po-koupani-upornou-svedivou-vyrazku-mozna-vas-napadly-larvy-ptacich-motolic/#>
- Bispo, M.T.; Calado, M.; Maurício, I.L.; Ferreira, P.M.; Belo, S. Zoonotic Threats: The (Re)emergence of Cercarial Dermatitis, Its Dynamics, and Impact in Europe. Pathogens 2024, 13, 282. <https://doi.org/10.3390/pathogens13040282>

- Duras, J., Chanová, M., Pumann, P., Koubová, R. Cercariová dermatitida a jak k ní přistupovat. In: Říhová Ambrožová, J., ed. *Vodárenská biologie 2014*. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=http://eshop.ekomonitor.cz/sites/default/files/08_cerkarie_seminarvb2019.pdf&ved=2ahUKEwjwxb6cmIqPAxWjRfEDHZmwMT0QFnoECB4QAQ&usg=AOvVaw0rTYhR9jXKR12IoUyh1u9Y
- Horák P, Mikeš L, Lichtenbergová L, Skála V, Soldánová M, Brant SV. 2015. Avian schistosomes and outbreaks of cercarial dermatitis. *Clin Microbiol Rev* 28:165–190. doi:10.1128/CMR.00043-14.
- Kolářová L, Horák P, Skírnisson K, Marečková H, Doenhoff M. Cercarial dermatitis, a neglected allergic disease. *Clin Rev Allergy Immunol*. 2013 Aug;45(1):63-74. doi: 10.1007/s12016-012-8334-y. PMID: 22915284.
- Macháček T, Turjanicová L, Bulantová J, Hrdý J, Horák P, Mikeš L. Cercarial dermatitis: a systematic follow-up study of human cases with implications for diagnostics. *Parasitol Res*. 2018 Dec;117(12):3881-3895. doi: 10.1007/s00436-018-6095-0. Epub 2018 Oct 9. PMID: 30302587.
- Petr Pumann. 2009. Cercariová dermatitida. https://heis.vuv.cz/data/spusteni/projekty/koupacivodyprof/dokumenty/prilohy/Pumann_cerkariova_dermatitida_2009.pdf
- Votýpka, Jan; Kolářová, Iva a Horák, Petr. O parazitech a lidech. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2018. ISBN 978-80-7553-350-0.

Oddělení epidemiologie infekčních nemocí, CEM, SZÚ, Praha.

Mgr. Petr Pumman, Oddělení hygieny vody, CZŽP, SZÚ, Praha.

RNDr. Jana Bulantová, Ph.D., Helmintologická laboratoř, Katedra Parazitologie, PřF UK, www.cerkarie.cz

Vytvořeno: červenec 2026